

प रि शि ष्ट - ३  
=====

पाठ नियोजन विषयक स्वयं मूल्यमापन

श्रेणी व निकषांचे स्पष्टीकरण -

पाठ नियोजनाची स्वयं मूल्यमापन श्रेणी

विषय

उपघटक

| क्र.सं. | निकष   | पूर्णभाव किंवा अत्यल्प प्रमाणात | काही प्रमाणात किंवा नाममात्र | बऱ्याच प्रमाणात | सुप प्रमाणात बहुतांशी | परिपूर्ण | एकूण |
|---------|--|---------------------------------|------------------------------|-----------------|-----------------------|----------|------|
|         | <p>पाठ टाचणातीक सर्व प्राथमिक माहिती अचूक व्यवस्थित लिहिली आहे</p> <p>पाठ टाचणातमध्ये सर्व अपेक्षित पूर्व ज्ञानाची नोंद केलेली आहे</p> <p>प्रारंभाद्वारे पूर्वज्ञानाशी सलगता साधलेली आहे</p> <p>प्रारंभ हा विद्यार्थ्यांची बौद्धिक तयारी करणारा आहे</p> <p>प्रारंभ विद्यार्थ्यांत प्रेरणा / जिज्ञासा निर्माण करू शकणारा आहे</p> <p>प्रारंभ घटकाला अपूर्ण आहे</p> <p>प्रारंभाद्वारे विद्यार्थ्यांची मानसिक / भावनिक तयारी झाली आहे</p> <p>प्रारंभ अपेक्षित परिणाम साध्य करण्यास पुरेसा आहे</p> <p>हेतुकथनाने प्रारंभाशी सांगड घातली आहे</p> <p>हेतुची मांडणी सुस्पष्ट / निश्चित केलेली आहे</p> <p>हेतु आटोपशीर व थोडक्यात मांडण्यात आलेला आहे</p> <p>पाठ्यवस्तूमध्ये घटकाच्या पृथक्करणानंतरचे उपमुद्दे व्यवस्थित लिहिले आहेत</p> <p>विषय प्रतिपादनाच्या दृष्टीने पाठ्यवस्तूचे आवश्यक वर्णन मुद्दे वजा लिहिले आहे</p> <p>पाठ्यवस्तूमध्ये घटकाच्या दृष्टीने सर्व आवश्यक मुद्दांचा समावेश करण्यात आला आहे</p> <p>पाठ्यवस्तूमध्ये सर्व मुद्दांचे तार्किक / मानसिकरीत्या संघटन केलेले आहे</p> <p>उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणात अध्ययनार्थींचा उल्लेख करून एका विधानात एकच कल्पना मांडलेली आहे</p> <p>ज्ञान, अकलन, उपयोगन कौशल्य, अभिरूची व अभिवृत्ती या वर्गाध्ययपन उद्दिष्टांची नोंद क्रमाने केली आहे</p> <p>लिहिलेली स्पष्टीकरणे वर्तन बदल निरीक्षणक्षम मापनक्षम व विद्यार्थी वर्तनाच्या परिभाषेत मांडलेली आहेत</p> <p>स्पष्टीकरणे लिहिताना आवश्यक तेथे परिस्थितीची नोंद केलेली आहे</p> <p>उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे ठरविलेल्या पाठ्यांशाशी संबंधित पुरेशी आहेत</p> <p>वर्गाध्ययपन उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे यांची विषयाच्या उद्दिष्टाशी योग्य सांगड घातली आहे</p> <p>नियोजित अध्ययन अनुभवाची सुसंगत अशा ( अध्ययन अनुभवाच्या शंकूनुसार ) शैक्षणिक साधनांची निवड व नोंद आधार प्रणाली या स्तरांत केलेली आहे</p> |                                 |                              |                 |                       |          |      |

| पूर्णभाव<br>अत्यल्प<br>प्रमाण   | काही<br>किंवा<br>साधारण | खूप<br>बहुतांश | परिपूर्ण | एकूण |
|---|-------------------------|----------------|----------|------|
| पाठ टाचण लिहिताता आघार प्रणालीची अध्ययन अनुमापनी सांगड घातली आहे.<br>विषय विस्तारात दिलेल्या शैक्षणिक अनुभूती मध्ये विविधता आहे.<br>शिक्षक कृतीमध्ये योग्य रचने सह सर्व प्रश्नांचो नोंद केली आहे.<br>शिक्षक कृतीमध्ये स्पष्टीकरण व उदाहरण या कौशल्यांचा योग्य नेथे उल्लेख केलेला आहे.<br>अध्ययन अनुभवाची फलक लेखनाशी क्रमबद्ध सांगड घातलेली आहे.<br>अध्ययन अनुभूतीमध्ये विद्यार्थी कृती ही सर्वत्र कृतीदर्शक क्रियापदाच्या स्वरूपात लिहिलेली आहे.<br>अध्ययन अनुभूतीमध्ये शिक्षक कृती व विद्यार्थी कृती ही परस्पर निगडित आहे-<br>समारीपात आढावा / उपयोगन इत्यादी कृतीची नोंद केलेली आहे.<br>मूल्यमापन साधनाची शेवटच्या स्तरांत नोंद केलेली आहे.<br>मूल्यमापन साधने वाग व घटकानुसार योग्य आर्गन.<br>मूल्यमापन साधनांच्या बाबतीत विविधता आणली आहे.<br>मूल्यमापन साधने अध्ययन अनुभव व उद्दिष्टांशी संबंधित आहेत.<br>मूल्यमापन साधनात घटक, वाग व वेळ यांचा विचार करून स्वाध्यायाची नोंद केलेली आहे.<br>पाठचांग, उद्दिष्टे, आधारप्रणाली, अध्ययन अनुभूती व मूल्यमापन या सर्वांची एकत्रित सांगड घालण्यात आलेली आहे.<br>फलकलेखनातील प्राथमिक माहिती व्यवस्थित लिहिली आहे.<br>फलकलेखनात घटकातील सर्व गोष्टींचा समावेश केलेला आहे.<br>फलकलेखन पध्दतशीर, थोडक्यात व सुनियोजित आहे.<br>पाठ टाचण स्वच्छ नीटनेटके व टप्पटीपीने लिहिलेले आहे. |                         |                |          |      |

पाठ नियोजनाची स्वयं मूल्यमापन श्रेणी  
=====

निकाशांचे स्पष्टीकरण  
=====

१) सर्व प्राथमिक माहिती :

ही माहिती म्हणजे प्रशिक्षणाअर्थांने स्वतःचे नांव, हजेरी क्रमांक, शाळेचे नांव, इयत्ता व तुकडी, विषय, घटक, उपघटक, अध्यापन पध्दती, पाठ क्रमांक, स्कूण पाठ क्रमांक, दिनांक, तासिकेची वेळ, अध्यापन पध्दती, मार्गदर्शकाचे नाव व सही इत्यादी बाबी पाठ टाचणात व्यवस्थित लिहिलेल्या आहेत.

२) अपेक्षित पूर्वज्ञान :

अपेक्षित पूर्वज्ञान म्हणजे घटकाशी संबंधित कोणत्याही मागील इयत्तेत व पूर्वीच्या कोणत्याही तासाला जे जे शिकविले असेल ते ज्ञान तसेच घटकाशी संबंधित असणारे सर्व संबंधित ज्ञान होय.

३) पूर्वज्ञानाशी सलगता साधाणे :

पूर्वज्ञानाशी सलगता म्हणजे पूर्वज्ञानाचा आढावा घेवून त्याचा नवीन ज्ञानाशी संबंधा प्रस्थापित करून अध्यापनाला प्रारंभ करणे होय.

४) बौद्धिक तयारी :

नवीन ज्ञानाशी आवश्यक त्या पूर्वज्ञानाचा आढावा घेवून किंवा प्रश्न विचारून ते जागृत करणे म्हणजे बौद्धिक तयारी होय.

५) प्रेरणा :

व्यक्तीच्या अध्ययन कृतीशीलतेला कार्यान्वित करण्यास

सहाय्यभूत ठरणारे आंतरित व बाह्य घटक कार्यान्वित करणे म्हणजे प्रेरणा होय.

६) घटकाला अनुस्म :

अध्ययन घटकाशी सुसंगत व योग्य संबंदा प्रस्थापित करून त्या घटकाकडे सहजतेने वाटचाल करणारी प्रस्तावना म्हणजेच घटकाला अनुस्म प्रस्तावना होय.

७) मानसिक - भावनिक तयारी :

बालकाच्या वर्तनात शिकण्यासाठी पोषक परिणाम घडवून आणणा-या भावना कार्यान्वित करून त्यामध्ये ग्रहणक्षमता निर्माण करणे म्हणजे भावनिक-मानसिक तयारी होय. यामध्ये अभिरुची, जिज्ञासा यांचा समावेश होतो.

८) अपेक्षित परिणाम :

विशिष्ट घटकांचे अध्ययन करण्यास उदात्त करणे, प्रेरणा-जिज्ञासा जागृत करणे म्हणजेच अपेक्षित परिणाम होय. हा परिणाम साध्य होण्याइतपत प्रस्तावनेची पायरी असावी, ती फार त्रोटक किंवा लांबलचक असू नये.

९) प्रारंभाशी सांगड :

प्रारंभाशी सांगड घालणे म्हणजे प्रस्तावना व हेतू कथन याना जोडणारे दुवे होय.

१०) हेतूची मांडणी सुस्पष्ट व निश्चित :

पाठात नेमके काय व का शिकावयाचे याची सुस्पष्ट कल्पना

देणारे विधान असेल तर त्याला हेतूची मांडणी सुस्पष्ट व निश्चित केली असे होते.

### ११) आटोपशीर व थोडक्यात :

का व काय याचे स्पष्टीकरण न देता कमीत कमी शब्दात लिहिलेल्या विधानास आटोपशीर व थोडक्यात म्हणतात. यानंतर फलकावर जे शीर्षक लिहावयाचे तेही आटोपशीर हवे. शिवाय फलकावर लिहिलेल्या हेतूतूनही काय शिकावयाचे आहे हे विद्यार्थ्यांना कळले पाहिजे.

### १२) पृथक्करणानंतरचे उपमुद्दे :

पृथक्करणानंतरचे उपमुद्दे म्हणजे घटकातील महत्वाचे मुद्दे, उपमुद्दे, अपरिचित शब्द, उदाहरणे, पध्दती, संज्ञा, व्याख्या, संबोधा, चिन्हे, सूत्रे, तत्त्वे, प्रसंग घटना, तपशील वर्णन, सामान्यीकरण, नियम इत्यादी अध्यापन मुद्दे योग्य क्रमाने म्हणजेच योग्य अशा पाठ्य वस्तूच्या संघटनानुसार लिहिणे होय.

### १३) मुद्दांचे तार्किक-मानसिकरित्या संघटन :

सर्व मुद्दातील सामान्य बोधांची योग्य गुंफण व तुलना करणा-या मनोव्यापारास तार्किक-मानसिक संघटन म्हणतात.

१४) अ) उद्दिष्टे - प्रत्यक्षात शिकवायच्या घटकातून जे विशिष्ट हेतू साधावयाचे त्यांना उद्दिष्ट म्हणतात.

ब) स्पष्टीकरणे - उद्दिष्टांना अनुसरून विद्यार्थ्यांमध्ये होणा-या वर्तन बदलाचा उल्लेख ज्या विधानाने स्पष्ट करतो त्यास स्पष्टीकरणे म्हणतात.

क) अध्ययनार्थीचा उल्लेखा - स्पष्टीकरणाच्या अगोदर अध्ययनार्थीची नोंद करणे म्हणजे योग्य क्रम व कृती दर्शाक क्रियापद. ष्टा. विद्यार्थी..... करतो,.....सांगतो असा उल्लेखा करणे होय.

१५) अ) ज्ञान - विद्यार्थ्यास घटकातील घटना, संज्ञा, कल्पना, व्याख्या, नियम, तत्त्वे, चिन्हे, परिभाषा, अपरिचित शब्द यांची माहिती करून देणे म्हणजे ज्ञान होय.

ब) आकलन - विद्यार्थ्यास घटकातील साम्य-विरोध, तुलना वैशिष्ट्ये कार्यकारण संबंधाचे ज्ञान करून देणे म्हणजे आकलन होय.

क) उपयोजन - मिळविलेल्या ज्ञानाचा उपयोग अपरिचित परिस्थितीत कसा करावा याची क्षमता निर्माण करणे म्हणजे उपयोजन होय.

ड) कौशल्य - घटकासंबंधी येणारी भाषिक व कार्यिक स्वस्माच्या अपेक्षात वर्तमान सफाईदारपणा आणणे म्हणजे कौशल्य होय.

इ) अभिरूची - घटकासंबंधी येणा-या विविध बाबी विषयी आवड निर्माण करणे म्हणजे अभिरूची होय.

ई) अभिवृत्ती - घटकासंबंधी येणा-या वृत्ती, दृष्टीकोन निर्माण करून त्याची जोपासणा करणे म्हणजे अभिवृत्ती होय.

१६) वर्तनबदल निरीक्षणक्षम, मापनक्षम व विद्यार्थी वर्तनाच्या परिभाषेत :

विद्यार्थ्याची दृश्य स्वस्मातील कृती ही योग्यक्रमाने व कृतीदर्शाक क्रियापदाच्या स्वस्मात मांडणे म्हणजेच ती तपासून पाहता येईल, छात्राची करून घेता येईल.

१७) परिस्थितीची नोंद :

ज्या साधनसामुग्रीच्या आधारे विद्यार्थी कृती करेल अशी उपलब्ध केलेली वस्तु, परिस्थिती, घटना, माहिती यांची नोंद करणे म्हणजे परिस्थितीची नोंद होय.

१८) संबंधित व पुरेशी :

स्पष्टीकरणे, संबंधित व पुरेशी म्हणजे त्या घटकाला सोडून नसणारे व घटकातील सर्व बाबींचा समावेश करणारी होय.

१९) विषयाच्या उद्दिष्टाशी सांगड :

विषयाच्या उद्दिष्टाशी सांगड म्हणजे घटक व विषय यांच्या उद्दिष्टामध्ये योग्य संबंध प्रस्थापित करणारी होय.

२०) अध्ययन अनुभवाच्या शकूनसार :

अ) सडगर डेल यानी दिलेल्या अध्ययन अनुभवाच्या शकूप्रमाणे अध्ययन अनुभूती कोणत्या क्रमाने द्यावयाची तो क्रम होय. हा शकू आपण मागे पाहिला आहे.

ब) आधारपुणाली - अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया सुलभ व परिणामकारक घडवून आणण्यास उपयुक्त ठरणारी शाब्दिक व अशाब्दिक साधने म्हणजे आधारपुणाली होय व ही अध्ययन अनुभवास उपयुक्त ठरणारी हवीत.

२१) शैक्षणिक अनुभूतीमध्ये विविधाता :

घटकाशी संबंधित दिलेले विविध अनुभव म्हणजे शैक्षणिक अनुभूतीमध्ये विविधाता आणणे होय.

२२) योग्य प्रश्न रचना :

योग्य प्रश्न रचनेच्या निकषानुसार व अपेक्षित उत्तर येण्यासाठी अचूक शब्द मांडणी करून विचारलेले प्रश्न होय.



२३) मूल्यमापन साधने वर्ग व घटकानुसार योग्य :

विद्यार्थ्यांच्या शारीरिक व बौद्धिक क्षमतांचा विचार करून घटकास उपयुक्त अध्ययन परिणाम समजून घेण्यास उपयोगात आणलेली तंत्रे.

२४) अध्ययन अनुभवाशी व उद्दिष्टाशी संबंधित :

मूल्यमापन साधनाव्दारे अध्ययन निष्पत्ती किती झाली हे समजून घेण्यासाठी वापरलेली तंत्रे अध्ययन अनुभवास व घटकाच्या उद्दिष्टाशी निगडित असणे.

२५) घटक वर्ग व वेळ यानुसार स्वाध्याय :

घटकाशी संबंधित विद्यार्थ्यांच्या बौद्धिक व शारीरिक क्षमतांचा विचार करून तसेच उपलब्ध वेळेचा विचार करून दिलेला गृहपाठ.

२६) पाठयांश, उद्दिष्टे, आधारप्रणाली, अध्ययन अनुभूती व मूल्यमापन यांची सांगड :

पाठ टाचणात पाठयवस्तू त्यांच्याशी संबंधित उद्दिष्टे, स्पष्टीकरणे, परिणामकारकता साधाण्यासाठी वापरण्यात आलेली शैक्षणिक साधने, शैक्षणिक अनुभूती व मूल्यमापन तंत्रे यांचा योग्य समन्वय घालणे होय.

२७) फलक लेखनातील प्राथमिक माहिती :

विषयाचे नाव, घटकाचे नाव, वर्ग, तुकडी व तारीख यांची नोंद करणे म्हणजे प्राथमिक माहिती होय.